

MUSTAQIL TA'LIM TALABALARGA CHET TILINI O'RGATISHNI TAKOMILLASHTIRISHNI SHARTI SIFATIDA

Shomuradova Dilbar Abdishukurovna

O'zDSMI katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada nofilologik ta'lim yo'nalishlari talabalarining chet tili bo'yicha mustaqil ishlarini tashkil etish xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Chet tilining kommunikativ kompetensiyasini o'zlashtirish jarayonida o'z o'stida mustaqil ishlash samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan pedagogik shartlar tavsiflangan. Shuningdek, chet tili dissiplinasida bo'yicha mustaqil ta'limni tashkil etishda o'qituvchining o'rnini tahlil qilinadi va talabalarning kasbiy tayyorgarligini hisobga olgan holda mustaqil ta'lim uchun vazifalar belgilanadi.

Kalit so'zlar: metod, mustaqil ta'lim, talaba, chet tili, motivatsiya, daraja, muammo, nofilologik ta'lim yo'nalishi.

Annotation

This article discusses the features of organizing independent work of students of non-philological specialties in a foreign language discipline. The pedagogical conditions necessary to increase the efficiency of independent work in the process of mastering the communicative competence of a foreign language are described. The role of the teacher in organizing independent learning in the discipline of a foreign language is also analyzed and the tasks of independent learning are determined taking into account the professional training of students.

Key words: method, independent learning, student, foreign language, motivation, level, problem, direction of non-philological education.

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida chet tili fanini o'qitish tizimi bir qator o'zgarishlarga uchradi. Xususan, bunda mustaqil ta'limning ulushi sezilarli tarzda oshdi. Bu yondashuv talabalarda o'z ustida ishlash, uzluksiz ta'lim olish va izlanish qobiliyatini rivojlantirish zarurati tufayli yuzaga keldi.

Zamonaviy jamiyat va bozor iqtisodiyoti mutaxassisga yangidan-yangi talablarni qo'yimoqda. Bugun u nafaqat ma'lum bir sohadagi bilim, ko'nikma va malakalar majmui bilan xarakterlanadigan mutaxassis bo'lishi kerak, balki tanqidiy fikrlovchi, paydo bo'lgan muammolarni mustaqil va ijodiy hal qila olish qobiliyatiga

ega bo‘lishi kerak. Biroq, bunga faqat tayyor shakldagi bilimlarni talabaga berish orqali erishib bo‘lmaydi. Talabani bilim olish jarayoniga jalb qilish zarur. Bu borada mustaqil ta‘lim ta‘lim jarayonining muhim ahamiyatga ega tarkibiy qismi bo‘lib xizmat qiladi.

“Talabalarning mustaqil ta‘limi - o‘qituvchining rahbarligi va nazorati ostida amalga oshadigan, o‘quv jarayonining bir qismi sifatida bajariladigan ish. Mustaqil ta‘lim o‘z ustida ishlash va o‘z-o‘zini tarbiyalash tushunchasi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ta‘lim faoliyatining eng yuqori shaklidir.” [1]

Nofilologik ta‘lim yo‘nalishlarida talabalarning mustaqil ta‘limi eng ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Buning sababi shundaki, chet tilini o‘rganishga ajratilgan auditoriya soatlari filologik ta‘lim yo‘nalishlariga qaraganda sezilarli darajada kam. “Nofilologik ta‘lim yo‘nalishlarida talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etish, birinchidan, chet tillarini o‘qitish sifatini oshirish, ikkinchidan, shaxsning kasbiy ahamiyatli fazilatlari, ijodkorlik, mustaqillik va faollikni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lishi kerak.” [2]

Talabalar uchun mustaqil ta‘limni tashkil etish oson jarayon emas, u ko‘plab tarkibiy qismlardan iborat. Birinchidan, mustaqil ta‘lim muvaffaqiyatining muhim omili uning uzluksizligi va murakkabligini bosqichma-bosqich oshirish bo‘lishi kerak. Chet tillarini o‘qitishda mustaqil ishning murakkabligining uchta darajasini shartli ravishda ajratib ko‘rsatish mumkin:

1) Reproduktiv daraja yoki tayyorgarlik darajasi - keyingi barcha darajalarda ishlash uchun asos yaratadigan asosiy daraja, ya‘ni yangi material bilan tanishish, o‘zlashtirish va mashq qilish. Natijada barqaror leksik va grammatik baza shakllanadi va harakatlar algoritmi tuziladi.

2) Rekonstruktiv daraja (yarim ijodiy) - olingan bilim va ko‘nikmalarni talabalar allaqachon duch kelgan, shunga o‘xshash vaziyatlarga ko‘chirishni o‘z ichiga oladi. (Masalan, talabalar o‘sha vaziyatda qo‘llagan muloqot harakatlari, ya‘ni ma‘lum leksik va grammatik material ustida, nutq xatti-harakatlarining ma‘lum modellari bilan ishlash).

3) Ijodiy daraja - talabalarning ijodiy qobiliyatlari va mustaqilligini shakllantirish va rivojlantirish darajasi. Talabalar mustaqil ta‘limi, ular o‘z fikrlarini ifodalash uchun o‘quv materiallaridan foydalanishlari, shuningdek, ularga qo‘yilgan muammolarni hal qilishda nostandart yondashuvlarni qo‘llashlari kerak bo‘lgan

shaklda tashkil qilinadi. Talabaning mustaqil ta'limi o'qish jarayonida uning samaradorligiga hissa qo'shadigan muayyan shartlarni talab qiladi. Masalan:

- talabalarning motivatsiyasini oshirish (talabning fanga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish va uning diqqatini o'z faoliyati natijalariga qaratish orqali amalga oshiriladi);

- talabalarning mustaqil ta'limning mohiyatini anglashi (bunda maqsad va aniq vazifa mavjudligi ta'minlanishi; mustaqil ta'lim natijasini ifodalash shaklini aniq belgilash; uning natijasini tekshirish shaklini aniqlash; mustaqil ishni bajarish majburiyati muhim);

Chet tili fanlari doirasida mustaqil ta'limdan foydalanishning muvaffaqiyatli natijasi ko'p jihatdan mustaqil ta'limni tashkil etishning to'g'ri shakllarini tanlashga bog'liq. Mustaqil ta'limga faqatgina auditoriyadan tashqari ish, deb ta'rif berish xatodir. Chet tili fanining kontekstida mustaqil ta'lim quyidagi shakllarning jamlanmasini ifodalashi kerak: auditoriyadagi mustaqil ishlar, sinfdan tashqari mustaqil ishlar va ijodiy mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'limning katta qismini o'z ichiga olgan chet tilini o'qitishda ommabop usullar shaxsga yo'naltirilgan texnikalardir. Ularning maqsadi chet tilini o'rganish bilan birga, turli xil hayotiy, kundalik va kasbiy vaziyatlarda to'g'ri nutq xatti-harakati ko'nikmalarini shakllantirishdir.

Bu usullarga quyidagilar kiradi:

- o'yin texnikasi - rolli vaziyatlar va o'yinlarni tashkil qilish;

- muammoli vaziyatlarni modellashtirish metodikasi - shu jumladan, talabalarning kasbiy faoliyatiga oid muammoni o'z ichiga olgan va uni chet tilidan foydalanish orqali hal qilishni talab qiladigan nutqiy vaziyatlarni yaratish. Bu metodikaning maqsadi - chet tilini o'zlashtirish va undan foydalanish.

- loyiha faoliyati metodi yoki loyiha usuli - bilimlarni egallash uchun amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan talabalarning mustaqil ishi. Bu jarayon kerakli ma'lumotlarni topish va u bilan ishlashni o'z ichiga oladi. Har bir loyiha faoliyatning vizual yakuniy mahsulotiga ega - taqdimot, hisobot, maqola, insho va boshqalar, bu talaba uchun kundalik, ijtimoiy yoki kasbiy sohada haqiqiy amaliy ahamiyatga ega. Mavzuni tanlash talabalarga qaratilgan bo'lishi va ularning qiziqishini uyg'otishi kerak. Loyiha usulining ahamiyati tilni real sharoitlarga imkon qadar yaqin sharoitlarda ishlatish imkoniyatidadir;

Mustaqil ta'limdan foydalanish samaradorligi ko'p jihatdan nazoratga bog'liq bo'lib, u yakuniy bosqichda ham, oraliq bosqichda ham tizimli ravishda amalga oshirilishi kerak. Nazoratning ahamiyati katta - birinchidan, nazorat mustaqil ishlarni amalga oshirishda talabalarning bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish sifatini nazorat qilish imkonini beradi, ikkinchidan, bu talabalar tomonidan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolarni o'z vaqtida oldindan ko'rishga yordam beradi. Nazoratning ko'plab shakllari mavjud bo'lib, qaysi birini tanlashni o'qituvchining o'zi hal qiladi.

Mustaqil ta'lim uchun taklif etilayotgan topshiriqlar samaradorligining yana bir kafolati, bir tomondan, ularning talabalar bilim va ko'nikmalariga muvofiqligi, ikkinchi tomondan, yangilik va muammoli holatlarga egaligidir.

Nolfilologik ta'lim yo'nalishlarida chet tilini o'qitishda amaliyotda egallangan mustaqil ta'lim ko'nikmalari chet tilini o'qitish samaradorligini oshirishga imkon beradi. Shuningdek, asosiy kasbiy ko'nikmalarni, shuningdek, o'z ustida ishlash va o'z-o'zini rivojlantirishga qodir bo'lgan, faol mutaxassisni shakllantirishga yordam beradigan qo'shimcha ko'nikmalarni shakllantirishga hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Пичкова, Л.С. Организация самостоятельной работы студентов как фактор формирования профессионально значимых компетенций // Пути повышения конкурентоспособности экономики России в условиях глобализации. Материалы конференции. МГИМО (У) МИД РФ. — М.: МГИМО-Университет, 2008.

2. Алтайцев, А. М., Наумов В.В. Учебно-методический комплекс как модель организации учебных материалов и средств дистанционного обучения. В кн.: Университетское образование: от эффективного преподавания к эффективному учению (Минск, 1–3 марта 2001 г.) // Белорусский государственный университет. Центр проблем развития образования. — Мн.: ПроPILEI, 2002. — с. 229–241.

3. Кудряшова, А.В., Горбатова Т.Н. Эффективность развития творческой самостоятельности студентов неязыковых вузов в процессе обучения иностранному языку // Молодой ученый. — 2014. — № 21. — с. 641–643.